

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Medlemsblad for Helsingør Museumsforening Nr. 1 1995

Kun 2 numre i 1994 -vi beklager !

Vi må gå ud fra, at mange af vore medlemmer gemmer Forening & Museum, og nogle lader dem måske indbinde, selv om det er en dyr fornøjelse i vore dage. Med dette første nummer i det nye år skal vi derfor huske vore læsere på, at der i det forgangne år kun er udkommet 2 numre af bladet fordi vi udgav et særnummer i forbindelse med arrangementet Holland i Helsingør, nemlig Poul Korses artikel Hollandske spor i nutidens Helsingør (Forening & Museum nr. 2-3 1994). Den opmærksomme læser vil da spørge, hvorfor nr. 4, det traditionelle julenummer ikke er udkommet, og her må vi blot beklage og henvise til tekniske problemer i forbindelse med overgangen fra Apple styresystem til DOS. Bladet sættes nemlig nu på Helsingør Bymuseums PC'er og ikke længere på et af vore redaktionsmedlemmers private Apple Computer. Det betyder dog ikke nævneværdige ændringer i bladets lay-out. Til gengæld betyder ændringen, at det bliver lettere at modtage disketter fra dem, der ønsker at levere stof til bladet, idet langt de fleste benytter tekstbehandling i DOS styresystemet. Det giver os anledning til at erindre om, at vi stadig meget gerne modtager artikler til bladet, men at vi ikke kan garantere optagelse i det forestående nummer, da vi er så privilegerede ikke at mangle stof.

Laurits Pedersens artikelserie "Ved Byfogdens Stræde", der har været bragt i nr. 1/93, 3/93 og 1/94, fortsættes i dette nummer med femte del. De to sidste af seriens ialt 7 dele bringes i de følgende numre.

Forsiden:

Dette stemningsfulde fotografi, hvor godsvogne rangeres fra M/F Svea, er taget på jernbaneterrænet omkring 1960 og er allerede historie. Damplokomotiverne er definitivt afskaffet og fra 1986 føres godsvognene med Danlink den direkte vej fra Helsingborg til København. Selvom vi alle husker støjen og trafikgenerne, havde rangeringen som en del af byens hverdagsliv dog også sin charme, hvilket billedet her giver et glimrende indtryk af. (Foto: Jernbanemuseet.) **PK.**

REDAKTION

Birger Mikkelsen
(ansvh.)

Kenno Pedersen
Lars Bjørn Madsen

Tryk: A-print, Espergærde

Forening & Museum
er et medlemsblad for
Helsingør Museumsforening
og udkommer med 4 numre om
året. Stof til bladet indsendes til
Helsingør Museumsforening,
Hestemøllestræde 1,
3000 Helsingør.

INDHOLD

Kenno Pedersen:
Ønsk Kongen og hele
Rakket langt ned i
Helvede.
Side 3.

Lars Bjørn Madsen:
Nu må det være nok!
Side 5

Laurits Pedersen:
Ved Byfogdens Stræde 5.
Side 7

Lars Bjørn Madsen:
Stolen for de langbenede.
Side 11

Ønsk Kongen og hele Rakket langt ned i Helvede!

Af Kenno Pedersen

I 1891 fik Helsingør sin flotte stationsbygning ved havnen. Med sin imponerende renaissancedragt narrede den de til byen ankommende gæster, der troede, at toget var kort helt ind i Kronborgs slotsgård. At Kronborgs røde mure med sandstensbånd allerede i Frederik den Andens tid blev skjult bag den nuværende sandstensbeklædning betød jo intet for turisterne, der aldrig før havde set Kronborg.

Havde de haft lejlighed til at besøge de kongelige ventesale, der var indrettet i stationens østfløj ville deres tro blot være blevet forstærket. Et imponerende panelværk i rigt profileret og udskåret egetræ af bedste sort prydede disse kongelige rum, så selv renaissancens mestre utvivlsomt måtte boje sig i støvet.

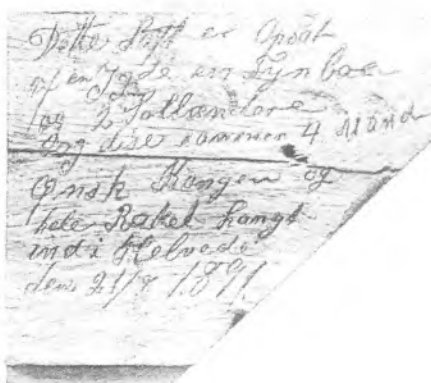
Og netop disse rum er genstand for vor historie, thi i 1978 var deres tid omme.

Da var de kongelige ventesale, der blandt andet omfattede et par toiletværelser til hofdamerne, et venteværelse til dronningen og et tilsvarende for kongen, for længst sløjftet og nu indrettet til restaurant Sundkroen.

Det var den senere så forhadte "Sukkenes Bro" der var under opførelse. Den skulle sikre, at færgernes passagerer kunne ankomme til stationsbygningen i tørvej, og nu skulle den tilsluttes det østre trappetårn, hvorved restaurantens smukke panelerede rum, og i det hele taget al fordums pragt fra de kongelige ventesale, måtte ofres. Nedtagningen skete heldigvis under nøje opsyn af DSB's daværende overarkitekt Leif Hernø, der pietetsfuldt vogtede over alle Kystbanens stationer og holdt et skarpt øje med at intet af kultur- og arkitekturhistorisk værdi forsvandt. Derfor blev hver en stump

fotograferet, påført et nummer og båret op i et dertil indrettet rum på stationsbygningens store loft. Da var det, at håndværkerne ved nedtagningen af det fornemme kassetelloft opdagede, at en af underlagsklodserne med blyant var påført følgende tekst:

Dette Loft er opsat af en Jyde og en Fynboe og 2 Sællændere.

**Og disse sammen 4 Mand
Ønsk Kongen og
hele Raket Langt
ind i Helvede.
den 21/8 1891.**

Arkitekt Leif Hernø forestiller sig, at arkitekten -og det har nok været Heinrich Wenck- daglig har formanet de 4 mand om at alt skulle være fineste håndværk, da lokalerne skulle være kongelige ventesale. Og det skal nok være rigtigt.

Leif Hernø fik overdraget den famose underlagsklods af egetræ, og han har nu overdraget den til vort museum, hvor den vil indgå i samlingen af

håndværksinskriftioner.

Sagen er nemlig den, at sådanne ikke er ualmindelige at finde i gamle huse; blot udtrykker håndværkerne normalt ikke deres foragt på en så håndgribelig måde. De anfører sædvanligvis blot deres navne og datering på undersiden af et gulvbrædt, bagsiden af en dorindfatning, karm og lignende, eller på underlagsklodser, som den her omtalte. Sådanne bygningsdele er værdifuldt kildemateriale for arkitekturhistorikerne og et herligt kulturhistorisk klenodie for museerne.

Vi har allerede en del af disse i museets samlinger, og de vil i nær fremtid blive udstillet for en kortere periode.

Gurre Slot er fin gødning.

Bymuseets medarbejder Annette Aagaard har i arkivets gemmer fundet en notits i "Dagen" af den 24.10. 1835, hvori man citerer følgende stykke fra tidsskriftet "Misceller, æsthetiske, statsoeconomiske, politisk-historiske", redigeret og udgivet af J.C. Lange:

"Som bekjendt findes i Nærheden af Gurreso, betydelige Levninger af Gurre Slot. Forstraad Bjørnsen paa Valdemarslund, som har bragt en stor Deel af disse Rudera for Dagen, især Ruinerne af Bygningens fire Taarne, har, ved paa sine Jorder at henlægge endeel

Muurbrokker (som vare brugte til Opfyldning imellem Taarnfundamenterne, der uden Tvivl have været beskyllede af Soen), gjort en besynderlig Opdagelse: Disse sex Aarhundreder gamle Muursteen blive, ved at henligge paa Jorden, skjøre og forvitrede, og naar de det paafølgende Aar nedploies, hen-smuldre de ganske og forstørre Jordens Frugtbarhed i saadan Grad, at den giver langt flere Fold end efter andre Gjødningsmidler. Denne Erfaring have adskillige andre af Egnens Landmænd benyttet.

(Se også side 10)

Nu må det være nok!

Stengade 79 og den drikfældige muremester.

Af Lars Bjørn Madsen

Stengade 79 er et af vore smukkeste borgerhuse. Bygningen, der slutter Stengade af mod havnen, er opført i årene 1769-70 for toldkommissær Frantz v. der Osten. Med sin tidstypiske rammeinddeling i glatpudsede pilastre med stiliserede kapitæler, fulgte huset for såvidt mønstret for statelige købmandsgårde i Helsingørs fine østlige ende, men med sit store sortglaserede mansardtag og den mægtige gavlkvist knejsende over de andre bygninger i nabolaget, var Ostens palæ lidt mere end de andre. Man må jo også huske på, at genboen var selveste direktøren for Øresunds Toldkammer, der her havde sin fornemme bolig og mægtige have. Ud mod vandet lå selve toldkammerbygningen.

Vi ved ikke, hvem der har tegnet Frantz v. der Ostens palæ, men vedkommende har været ganske velbevandret i tidens arkitekturstrømninger efter resultatet at domme. Og man tør kun gætte på, hvor smukke de møblede interiører har været dengang. Et fornemt hus var det i hvert fald under den senere ejer, den hollandske generalkommissær Joost Jacob v. Aller, hvis hustru Johanne efter sigende aldrig satte sin fod på Helsingørs gader, men altid kørte i ekvipage med liberikusk og sort tjener på bukken.

I 1769 var huset under opførelse, og

håndværkerne bekymrede sig ikke synderligt om, hvor fin bygherren var; blot han betalte hvad han skulle. Vi kender, som fornævnt ikke bygningens arkitekt, hvis der overhovedet har været en sådan. Muremestrene kunne jo deres kram dengang, og mange af dem mestrede tegningens kunst. Nogle var endog meget kreative.

Vi kender rent faktisk muremesteren ved Frantz v. der Ostens nybyggeri. Han hed Ole Bomholt og var en værre drukkenbolt. Det påstår bygherren i hvert fald, og det så eftertrykkeligt, at man kan have sin tvivl om, hvorvidt det i dette tilfælde har været muremesteren, der har leveret tegningerne til ejendommen.

En sommerdag i året 1769 modtog borgmester Tevis Wilde i Helsingør nemlig følgende brev fra Osten:

“Velædle og Velviise Høytærede Hr. Borgemester;

Da ieg ingen Haab kand gjøre mig om, at Muurmester Ole Bomholt formedelst sin slette Opførelse kand fuldføre min Bygning i følge den Accord, hand i den henseende har indgaaet med mig, og derved lovet og tilforpligtet sig, at skulle været færdig allerede 14 Dage efter Pintzedag; hand derimod meget meere ved sin Drikfældighed forarsager mig daglige Chikaner og Fortre-

deligheder, ligesom hand endnu i Gaar har været saa grov, ikke at skaane min Person for grove Skieldsord og Injurier, da ieg ikke efter hands forlangende videre vilde gjøre ham Forskud af Penge, siden ieg saae, at det var til ingen Nytte og hand alleene vilde bruge dem til at drikke op, hvorpaa hand, for paa nogen Maade at hævne sig og viise sin Ondskab, attaqverede mine (Dag-) Leiere med Hug og Slag, efterdi ieg havde betalt Haandtlangeren sin Dagløn; saa seer ieg mig altsaa nød til, ikke længere at plage mig med ham, men strax give ham sin Afskeed, og see mig om en anden Mester i hans Stæd som uden Ophold kand fuldføre det resterende Arbeide. Jeg formoder, at dette mit forehavende vil finde Deres Velædle Velviisheds Bifald, og

er derfor min tienstl. Begjæring, at De som Politie-Mester vilde have den Godhed at lade kalde for sig, give ham min Meening herudi tilkiende, og lade ham vide, at hand for sligt har sig selv og sin slette Opførelse at takke. Jeg forbliver med megen Høyagtelse Velædle og Velviise Hr. Borgemester Deres tienstskyldige tiener

F. v. der Osten.
Helsingør den 6. Jun. 1769“

Om den drikkfældige muremester tog ved lære af denne kritik, ved vi ikke, men brevet er påtegnet en meddelelse om, at han allerede samme dag har fået det forevist på rådstuen.

Kilde: Landsarkivet. Breve til Magistraten.

Bed Byfogdens Stræde

af Laurits Pedersen

5. Strandgades Tilblivelse

Som forud meddelt er Husrækken paa Strandgades Nordside ikke ældre end c. 1570. Dette gælder i hvert Fald med Sikkerhed Partiet fra Grollowsstræde til Bramstræde, altsaa paa begge Sider af Byfogdens Stræde. Vi maa tænke os alle Strandstræderne (fra Stengade til Stranden) 20-30 Alen kortere og forbundne med en Kørevej langs Stranden, gaaende omtrent dér, hvor Strandgades nordre Husrække nu ligger og i Flugt med Anna Quiens Stræde. Sundet har strakt sig over hele det nuværende Jernbaneterræn, omtrent ind til den nuværende Strandgade. Nogen sammenhængende Husrække var der i det hele taget ikke ud mod Stranden. Mod denne vendte Gavlene af Stengadegaardenes Sidelænger og mellem disse gabede de større og mindre Strandstræder og Indkørslerne til Gaardene, hvilke sidste ofte værnedes af et lille Porthus. Kun sjældent blev der i denne Række Plads til en lille

Bod eller Beværtning beregnet paa de fremmede Sømænd.

Efter den forud skildrede Opgang ved Lastetoldens Indførelse 1567 følger fra Juli 1573 til Januar 1574 et Tidsrum, hvor man levede i en stadig Skræk for, at en fransk Prins med en Krigsflaade skulde forsøge paa at løbe gennem Sundet "med Gewalt", og hvor man derfor traf Foranstaltninger til at værne Byen og Slotet. Flaaden beordres til at ligge ude om Efteraaret, Helsingørs Borgere faar "hver ved sin Hals" Ordre til at skaffe Staldrum til de mange Krigsfolk, som sendtes herop for at værne Slottet og Byen. For at skaffe Kød til de mange Soldater ophævedes Slagternes Lavret, og hver Mand fik Lov at slagte og sælge. Borgerne skal "holde deres Værgede" og være parat til at møde for Raadhuset, naar Stormklokken ringer. Ingen maa drage af By om Natten, men enhver skal være rede at møde til Vagthold paa

Slottet, naar tilsiges, "ved hver sin ære og Hals". Om Krogen hedder det, at det blev "ganske omberustet med Skyts og Skanser". Og det er utvivlsomt hele denne Krigsberedskab der sigtes til, naar der i "Hamlet" spørges: *"hvorfør da dette strenge skarpe Vagthold hver Nat besværer Rigets Undersaat"*.

Den øgede Værdi, Helsingør havde faaet ved Lastetoldens Indførelse, Frygten for Overgreb af en fremmed Magt, og endelig den Omstændighed, at her var Stedet, hvor man kunde vise fremmede, hvad Danmark formaede, alt dette giver Frederik II voksende Interesse for Helsingør. Den begynder med Befæstningsarbejder, der ender med, at der rejser sig et helt nyt Slot, der 1577 ogsaa faar det nye Navn "Kronborg".

Fra Byens Side gjorde Borgmestre og Raad, hvad de kunde for at vedligeholde denne Kongens Interesse for deres By. Først gav man de kongelige Embedsmænd Foræringer. Rigshofmesteren Peder Oxe forærede man 1573 en fin Cypreskiste til 40 Dlr., 1574 fik Kansleren Niels Kaas i Julegave en Ame Rinskvin "for menige Borgeres Gavn og Bedste", og Aaret efter fik Rentemesteren Christoffer Valkendorf en Ame Rinskvin. Endelig 1577, da Kongen og Hertug Hans af Holsten var paa Kronborg, da "have Borgmestre og Raad herudi Helsingør" bedet højbeholdte kongelige Fyrster til Gæst her paa Raadhuset paa menige Borgeres og Indbyggeres Bedstes Forhaabning".

Allerede 1561 havde Frederik II be-

kræftet Helsingørs ældre Privilegier som sædvanligt var efter et Rege- ringsskifte; og 1574 viser han Byen en særlig Naade ved at skænke de to Sandstensrosetter, der den Dag i Dag pryder Byens Raadhus. Men 1577 giver han den ny meget betydelige Privilegier, hvortil endda føjes de senere Privilegier paa Byes Fortaa (d.e. Mark- jorder), som kom 1586.

Hvilken Indflydelse fik nu alt dette paa Byens Udseende? Frederik II interesserede sig mest for øresundstolden og for Slottet. Han opfører sit Kronborg, tilføjer "Kronborg Have" (Marienlyst), indretter Lundegaard med Borde, som Soldaterne kan "spises" ved og bygger Kohus, Malthus og Arkeli nærmere ved Slottet. Han tilstræbte at skaffe Slottet det for en Fæstning og en Kongebolig nødvendige Tilbehør; det var ham ikke nok at skaffe Proviant og Krigsmateriel, han ønskede tillige at gøre Stedet til et behageligt Opholds- sted for Hoffet og foretog derfor store Kultiveringsarbejder i Omegnen. Al Smaaskov ryddes i vid Omkreds, der graves Fiskedamme og lægges Vand- ledninger indtil Slot og By, og ved den nyanlagte Kronborg Have indrettes en "Rendebane" til Opførelse af Ridder- spil.

Den Mængde fremmede, særlig tyske og nederlandske Haandværkere, der blev Brug for ved disse Arbejder, og som forøvrigt ofte tillige gjorde Tje- neste som Soldater, bosatte sig i Nær- heden af Slottet og medførte Byens Ud- videlse omtrent fra Bjerget til Røde Port og fra Kloostret ud imod Kronborg.

Der skabtes her en helt ny Bydel, og den 1578 paany indviede St. Mariæ Kirke, fik for største Delen sin Menighed her.

Paa Byens Forretningskvarter mod Stranden blev Indflydelsen derimod langt ringere. Fremgang har der været. Dens Resultat er at Byen rykker Sundet nærmere, idet den Række Huse, der danner Strandgades Nordside, opfores. Men helt har Rækken alligevel ikke været sluttet for paa Christian IV.s Tid, og først da rejser der sig saadanne solide Stenhuse, som det stilfulde Strandgade 55, der er opført 1592 ojetsynligt af de samme Haandværkere, som rejste Kronborg. Som et Vidnesbyrd om den almindelige Fremgang for Byen som Helhed staar derimod det 1580-83 forhojede Kirketaarn ved St. Olai Kirke, der endnu bærer Aarstallet 1583 over Doren.

Vi kender alle, at Erik af Pommern har grundlagt Sundtoldsstaden, og at Frederik II har genrejst Byen og bygget Kronborg. Ingen dansk Konge har dog omfattet Helsingør med større Interesse og virket mere for denne Bys Gavn end Christian IV. Hvad Frederik II skabte udover Slottet var nærmest et Supplement til dette. Christian IV tager sig mere af selve Byen.

Han forsømmer ikke sit Kongeslot, som han genopbygger efter Branden 1629 og supplerer med Gethuset (Kanonstoberiet) i Kongensgade og Hammermøllens Værksteder i Hellebæk. Men han husker ogsaa Byen, hvis Sognekirke han 1613 lader udstyre med et 75 Alen højt Spir, der fik Navnet

"Helsingørs Jomfru", saa den i det Ydre kunde hævde sig for de passerende fremmede ved Siden af den stolte Kongeborg.

Frederik II havde Øje for den Indtægt, Riget kunde faa gennem Sundtolden. Christian havde Blik for en anden Indtægtskilde, Handelen med forbisejlende Skibe. Denne Handel foregaar kun i mindre Omfang inde i Byen; men ude paa Rheden samles Ølskibe fra Rostock og Warnemünde og Proviantskibe, hovedsagelig fra Helsingør og de andre Sundbyer, med Levnedsmidler, som de solgte til de passerende Skibe. 1616 bestemmer Kongen, at foruden Helsingør maatte kun København, Malmø, Landskrona og Helsingborg deltage i denne Handel, dog kan Adelen handle frit, og det var ingen forbudt at købe og sælge hele Skibsloadninger.

Helsingør, som med sit ringe Opland ikke havde meget at sælge, begunstigede han ved Handelsprivilegier. De helsingørske Skudeskipperere, der dannede et særligt Lav, havde Ret til at opkøbe Varer i Skåne og ved Isefjordens og Limfjordens Kyster. Og naar der i Slutningen af det 16de Aarhundrede aarligt mødte opimod et Hundrede Ølskibe fra Rostock paa Helsingørs Rhed, saa lader det dog til, at det er lykkedes Christian IV at hindre denne Indpas i de helsingørske Borgers Næring. Rostockkernes Ølskibe forsvinder af Toldregnskaberne samtidig med, at Bryggergaardene rejser sig i stort Antal inde i Helsingør.

Christian IV forstod Betydningen af, at

man fik de fremmede Skibe til at standse her, og at Handelen med de fremmede kom paa danske Hænder. Det var ham, der befæstede Byen med Mur og Taarne og anlagde en Havn, hvor Skibene kunde søge Tilflugt og lod sin Fyrforvalter lyse op for dem med sine Vippefyr, saa Vejen fra Skagen til Falsterbo kunde befares i Tryghed. Hans Værk kronedes ikke af Held som Frederik II's, og han havde ikke som Erik af Pommern den Fordel, at hans Gerning blev fortsat af andre. Alt hvad der kunde have mindet os her i Helsingør om Christian IV sank i Grus. 1737 blæste det høje Spir paa St.Olai Kirke ned, og ved samme Tid sank det sidste Porttaarn i Bymuren. Havnen var da forlængst sandet til.

I en følgende Artikel skal vi forsøge nøjere at udrede, hvori hans Værk bestod, set fra det Sted der egentlig var det heles Midtpunkt: Byfogdens Port, der med Mur og Taarn hævede sig for Enden af Byfogdens Stræde, og gennem hvilken man kom ud til Byfogdens Bro, der var Centrum for Christian IV's Havn.

H.C. Andersen og Gurre

Jeg er Annette Aagaard tak skyldig for fundet af den lille notits, der er aftrykt på side 4. Jeg har i nogen tid beskæftiget mig med H.C. Andersen og hans forhold til Helsingør og Omegn og her er jeg stødt på et problem, jeg ikke umiddelbart har kunnet løse - før nu!

Den 20. juni 1837 begav H.C. Andersen sig ud på en af sine mange rejser.

Denne gang en 3 ugers rundrejse gennem Sverige. På udturen tilbragte han et par dage i Helsingør, hvor han spadserede til Marienlyst Slot og besøgte gode venner, bl.a. præsten ved Sct. Olai Kirke, pastor C.J. Boye, der i sin samtid også var kendt som en succesrig skuespilforfatter og i eftertiden især huskes som salmedigter (Dybt hælder Aaret i sin Gang). Vi kan følge det hele gennem H.C. Andersens dagbog, hvor han bl.a. skriver "Udsigt fra Boyes Have". Denne udsigt kunne nydes fra Svingelport 7 (CF-gården), der dengang blev benyttet som embedsbolig for sognepræsten ved Sct. Olai. Iøvrigt bringer Museumsforeningens næste årbog en grundig beskrivelse af Svingelport 7, skrevet af Lars Bjørn Madsen, ligesom Kenno Pedersen har stået på hovedet i de gamle brandtaxationer for at kunne berette om bebyggelsen langs den gamle Strandvej.

På hjemturen kom H.C. Andersen igen gennem Helsingør og den 18. juli kunne han påbegynde den sidste etape til København ledsaget af sin gode veninde Catharina Bügel. Turen gik over Gurre; H.C. Andersen skriver selv herom: "Fru Bügel kjørte mig over Gurre, hvor vi gik mellem Slots Ruinerne. Bønderne hente Steen herfra og Gruus til at gjøde deres Agre med. Deilig Egn."

Længe undrede jeg mig over bemærkningen om de Gurre bønder, der brugte sten fra borgen som gødning. Nu kender jeg - og du, kære læser - sagens rette sammenhæng.

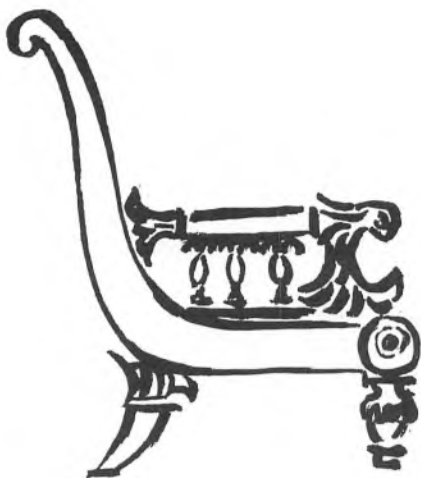
Poul Korse

Stolen for de langbenede

af Lars Bjørn Madsen

Fornylig har Sct. Olai Kirke fået ommalet, forgyldt og ombetrukket den såkaldte Rosenvinge-stol i koret. Resultatet er blevet et ganske markant stykke møbel, hvis ny fremtoning ganske vist ikke helt er i overensstemmelse med de ønsker man havde for restaureringen, nemlig at stolen med en grøn farve og forgyldte udskæringer nøje skulle harmonere med den afdæmpede farveholdning i Lorentz Jørgensens pragtfulde altertavle fra 1664. I forhold til den tidligere åremalede brune farve-ådring, som man kaldte den form for træimitation- så må man sige, at kirken har fået en helt ny stol.

Om stolens historie tier kilderne desværre. Nationalmuseets pragtværk Danmarks Kirker har overset denne stol, der ellers ikke så let burde lade sig overse, alene ved sine dimensioner. Stolen stod indtil fornylig i Oxes kapel, og dér har den sandsynligvis stået lige siden man, uvist af hvilken grund, indrettede kapellet til et nyt sakristi i 1840'rne. Den opmærksomme kirkegænger, der kommer i begge vore smukke gamle kirker, kan have bemærket, at en lignende stol findes i Sct. Mariæ Kirkes sakristi, ja, endog langt mere end det, idet den dér kun er en lille del af et større møblement lavet til rummet. En nærmere undersøgelse viser med al tydelighed, at de to kirkers stole må være lavet efter samme tegninger og utvivlsomt af samme

Forfatterens skitse af stolen i Sct. Olai Kirke.

snedker og billedskærer. Og det er ganske heldigt, idet vi ved noget om stolen fra Sct. Mariæ Kirke, thi bag på denne står med sirligt malede bogstaver følgende tekst:

“Denne stol og tilhørende Bænke er forfærdigede i Aaret 1835. Snedkerarbejdet er udført af Mechanicus Iantzen og efter hans Tegning. Maler- og Forgylderarbejdet er udført af Malermester Schröder”.

Johan Schröder havde fået borgerskab som maler i 1818, men vi kender ikke umiddelbart nærmere til Iantzen. Borgerskabsprotokollen fortæller om Jens Jantzen, som i 1838 fik borgerskab

som snedker, og vi kan naturligvis ikke udelukke, at vor "mechanicus" sidenhen har etableret sig i et mere håndgribeligt fag.

Den eneste forskel på Olai og Mariæ Kirkes stole er størrelsen. Olai Kirkes stol er betydeligt længere i sædet, hvilket også giver sig til udtryk i armlænets 3 støttepiller mod kun 2 i Mariæ Kirkes stol og det er besynderligt. Hvorfor skal sædet dog være så langt, at personen gerne skulle være mindst 2 m høj for at sidde behageligt. Her må man da absolut foretrække Maria-kirkens mere menneskeligt dimensionerede stol.

Stolene er lavet i den noget bombastiske franske empire-stil, hvor netop de ornehoved- og hals-agtige udsmykninger på armlænenes forstykker er typiske for stilen, ligesom de pilleformede forben og de stærkt udsvejfede bagben. Arkitekten G. F. Hetsch var ham, der kunne finde på møbler af den slags, men vi får jo tydeligt at vide, at fornævnte mechanicus Iantzen er op-havsmand til tegningerne. Mariakir-

kens stol og tilhørende møblement står i den oprindelige farve; ihvertfald kunne man inden nymalingen se, at den også tidligere havde været forgyldt, som den nu atter er blevet.

Hvilket formål har vor stol så tjent? Ja, også her må vi ty til møblementet i Sct. Mariæ Kirke, thi dette er jo lavet til denne kirkes sakristi i 1835, og vor stol har jo også stået i sakristiet, må vi formode. Her har man holdt møder i ny og næ, og man tænker uvilkårligt, at stolen har været benyttet af sognepræsten, skolelæreren og måske senere menighedsrådsformanden. Stolen er unægtelig en formand værdig - hvis vedkommende ellers er langbenet nok. Men hvor er så de tilhørende bænke for resten af forsamlingen, som vi finder i Sct. Mariæ Kirke? Har sådanne nogensinde eksisteret i Olai eller har vor stol altid været den eneste? Er den et fejleksemplar fra Sct. Mariæ Kirkes møblement, som tilfældigt er havnet i Sct. Olai Kirke?

Stolen er stadig en gåde, men nu ved vi da lidt mere.

Vort blad bliver flittigt benyttet. Ikke kun læses artiklerne. Det gamle byvåben fra 1498, som pryder forsiden, finder vej til andre foreningspublikationer og -bomærker. Det skal de også have lov til, thi der er ingen copyright på byens ærværdige våben.

